

est quod exprimit causam agentem, a qua est tota efficacia, quam quod exprimit actum exercitum; et ideo quantum ad omnes invocatio Trinitatis est de essentia formae, nec aliqui quantum ad hoc formam mutare possunt. Quidam vero dicebant, quod actus exercitus non est de essentia formae, et quod in illa invocatione Trinitatis essentia formae consistit; quos refellit auctoritas Alexandri Papae (1), qui dicit, quod non est baptismus illud lavacrum quo aliquis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti nihil addendo baptizatur.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum opinionem Graecorum, de necessitate formae est actus baptismi quantum ad significatum, sed non quantum ad consignificatum. Persona autem baptizans per ministerium non est de necessitate formae, quia ex eo baptismus efficaciam non habet; sed persona recipiens est de necessitate formae, quia actus ad suscipiendum terminatur; et ideo differunt in forma a nobis quantum ad tria. Primo, quia personam ministri in forma non exprimit; et hoc dicitur ad removendum errorem qui fuit in primitiva Ecclesia, qui efficaciam baptismi baptizanti attribuebat, ut patet Corinth. 5. Secundo in hoc quod significat actum sub alia persona, scilicet tertia, et sub alio modo, scilicet subjunctivo vel optativo (2), ad significandum quod actus interior expectatur ab extra. Tertio quia personam ponunt in nominativo casu, et in tertia persona; quia quandoque baptizatus non habet intellectum ut ad eum possit dirigi sermo. Utrum autem ipsi mutent aliquid quod sit de substantia formae, ut sic oporteat rebaptizari, quamvis quidam dicant hoc, non tamen est determinatum, sed dubium apud quosdam, quibus videtur quod sufficit actum baptismi significare ad perfectionem sacramenti, et quod consignificationis determinatio sit ex Ecclesiae institutione. Hoc autem certum quod forma qua nos utimur, melior est: tum quia perfectior est, ut patet ex supradictis; tum quia magis consonat verbis Evangelii quod ministros baptizantes dicit; tum propter auctoritatem Ecclesiae, quae hanc formam tradidit, quae nunquam a vera fide legitur declinasse, hanc formam ab Apostolis retinens; et ideo non licet, praecipue Latinis, in forma Graecorum baptizare: quod si praesumerent, secundum quosdam non esset baptismus, secundum quosdam autem esset, sed graviter peccarent.

Ad secundum dicendum, quod unus actus qui uno agente expleri potest, non progreditur a pluribus agentibus simul, et ideo unus baptizans, cum ipse solus baptizare possit, debet significare actum suum non ut a pluribus exeuntem, sed ut a se solo; et ideo non potest dici, *Nos baptizamus*; sed secundum quosdam dici potest, *Ego baptizo vos*, si necessitas adsit. Nec est aliqua mutatio formae, quantum ad significatorem, quia plurale non est nisi singulare geminatum. Potest et alia ratio assignari, quia *Baptizo vos*, idem est quod *baptizo te et te*; et ideo per hoc non fit mutatio formae quantum ad sensum, sed solum quantum ad vo-

(1) Nempe Alexandri III. Extra de baptismo, cap. Si quis (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Sub indicativo modo Graeci baptizant: βαπτίζετε, baptizatur. Utrique modo legitur in Decreto Eugenii post Concilium Florentinum.

cem. Sed *Nos baptizamus*, idem est quod *ego et ille*; non autem *ego et ego*. Unde non omnino est idem; et ideo qui dicit, *Nos baptizamus*, nihil facit; qui autem dicit, *Baptizo vos*, si simul plures baptizaret, baptismum est; sed peccat, nisi ex magna necessitate faciens.

Ad tertium dicendum, quod forma quam Dominus tradidit, non fuit ab Apostolis mutata quantum ad intellectum: quia in Christi nomine tota Trinitas intelligitur, ut in littera habetur; sed solum quantum ad vocem: et hoc est quod quidam dicunt, quod est mutata forma sensibilis, sed non intelligibilis. Nec hoc ipsum potuissent, nisi ex familiari consilio Spiritus sancti. Ratio autem mutationis fuit, ut nomen Christi amabile redderetur, si in eius nomine baptismus fieret: et hoc etiam Ecclesia nunc posset, si speciale praeceptum a Spiritu sancto haberet; non autem propria auctoritate. Et quia illius mutationis causa fuit conveniens illi tempori, ideo cessante causa, cessat effectus: et modo non esset baptismus; si quis in Christi nomine baptizaret, ut communiter dicitur; quamvis quidam contrarium dicant.

Ad quartum dicendum, quod in nomine Trinitatis non exprimitur ipsae personae, sed solum numerus personarum; et ideo non sufficit dicere, *in nomine Trinitatis*; nec esset baptismus, si diceretur.

Ad quintum dicendum, quod genitor non significat personam Patris sicut hypostasim subsistentem, ut hoc nomen *Pater*, sed per modum actus; et ideo non est eadem significatio, si dicitur *In nomine genitoris*, et *in nomine Patris*; et similis ratio est de aliis. Quamvis autem non sit eadem vox in Graeco et Latino, tamen est eadem vox significatio; et in qualibet lingua verba illa pertinent ad formam quae principaliter sunt instituta ad signandum personas illas.

Ad sextum dicendum, quod qui corrupte profert verba, ut hoc facit ex industria; et sic non videtur intendere quod Ecclesia intendit, unde non est baptismus: aut hoc facit ex ignorantia vel defectu linguae; et tunc dicitur quod si sit tanta corruptio quod omnino auferat sensum locutionis, non est baptismus; si autem sensus locutionis remaneat, tunc erit baptismus; et hoc praecipue accidit quod sensus non mutatur, quando fit corruptio in fine: quia ex parte finis mutatio variat consignificationem, non autem significatorem, ut grammatici dicunt. Sed mutatio ex parte principii variat significatorem; unde corruptio talis, maxime si sit magna, omnino sensum locutionis auferret. Quando autem sensus locutionis aliquo modo manet, tunc quamvis mutetur forma quantum ad sonum sensibilem, non tamen mutatur quantum ad significatorem: quia quamvis oratio corrupte prolata nihil significet ex veritate impositionis, significat tamen ex accommodatione usus.

Solutio III. Ad tertiam questionem dicendum, quod de subtractione hoc certum est, quod si subtrahatur aliquid quod sit de essentia formae, non est baptismus, et ille qui baptizat, graviter peccat. Et quia apud omnes invocatio Trinitatis est de essentia formae ideo hoc nullo modo subtrahi potest. Sed quidam dicunt, quod expressio actus non est de substantia formae; unde si subtrahatur, facta sola Trinitatis invocatione, erit baptismus, quamvis peccet baptizans. Sed contra hoc est Decretalis Ale-

xandri Papae tertii (ut supra) qui dicit, quod si quis puerum in aqua ter merserit dicendo, *In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*, si non dicat: *Ego baptizo te*, talis immersio non facit baptismum. Oportet enim quod per formam virtus (1) Trinitatis invocatae ad materiam propositam determinetur, quod fit in expressione actus. Similiter etiam expressio personae baptizatae est de substantia formae, quia per eam determinatur actus ad hunc baptismum; et ideo si subtrahatur, non erit baptismus. Sed expressio personae baptizantis dicitur quod non est de forma quantum ad necessitatem sacramenti, sed ex institutione Ecclesiae, ut intentio magis referatur ad actum illum; et ideo si omittatur, erit baptismus, sed peccat omittens. De additione vero duo sunt observanda. Primum est ex parte additis. Quia si adderet, intendens illud esse de forma, quasi volens per hoc novum ritum adducere, constat quod non intendit proferre formam qua utitur Ecclesia, et ita nec facere quod Ecclesia facit: quare non esset baptismus. Secus autem est, si quis ex aliqua causa adderet, ut ex devotione quadam. Secundum est ex parte ejus quod additur: quod si est corruptivum formae, tunc non est baptismus; si autem non, est baptismus secundum quosdam; sicut si dicitur, *In nomine Patris majoris et Filii minoris*, corrumpitur fides quam forma profertur. Si autem addatur, et *beatae Mariae*, quidam dicunt quod non est baptismus, quia non fit baptismus in virtute beatae Mariae: fieret autem si diceretur; et *beata Maria juvet puerum istum*, vel aliquid hujusmodi. Alii autem dicunt et probabilius, quod esset baptismus etiam primo modo additione facta (2). Quia secundum Magistrum: *In nomine Patris*, idem est quod in invocatione. Potest autem in invocatione beatae Mariae fieri baptismus, cum invocatione Trinitatis; non quasi ex virtute ejus efficaciam habeat baptismus, sicut habet ex virtute Trinitatis, sed ut ejus intercessio baptizato proficiat ad salutem. Quidam autem addunt tertium considerandum: dicunt enim, quod si fiat additio in medio vel in principio, non est baptismus; si autem in fine, est baptismus. Sed hoc nullam videtur habere rationem. Unde secundum alios qualitercumque fiat additio non refert, dummodo non sit contraria formae, et baptizans non intendat mutare ritum baptismi.

Ad primum ergo dicendum, quod illud dicitur contra haereticos qui addebant Scripturam, vel minuebant ex ea propter fidei corruptionem; et similiter in proposito additio vel subtractio corrumpens formam tollit baptismum.

Ad secundum dicendum, quod hoc est verum de differentia essentiali, non autem de accidentali. Unde si subtrahatur aliquid de essentia formae existens, vel addatur aliquid non de essentia formae, ac si sit de essentia formae, non erit baptismus.

Ad tertium dicendum, quod additio illa corrumpebat fidem Trinitatis quam exprimit forma; et ideo corrumpebat formam.

Ad quartum dicendum, quod secundum quosdam sufficiebat quantum ad invocationem Trinitatis, ut nihil minueretur de forma intelligibili, quamvis minueretur de forma sensibili, quia in

(1) Al. virtutis.

(2) Vid. 3 part. quaest. 60, art. 8, in corp.

S. Th. Opera omnia, V. 7.

una persona omnes intelliguntur. Ideo dicebant; quod una persona nominata plenus esset baptismus, si fides interius plena esset. Sed quia fides personae baptizantis vel infidelitas nihil prodest nec nocet ad baptismum, qui fit in fide Ecclesiae; ideo quasi communiter modo (1) dicitur, quod oportet omnes tres personas exprimi; et ideo ad verbum Ambrosii multipliciter respondetur. Quidam enim dicunt, quod cum dicit: *Plenum fit sacramentum*, ponit sacramentum pro fide: quia qui unam tantum personam confitetur, si alias corde teneat, plenam habet fidem. Quidam vero dicunt, quod intelligitur quantum ad plenitudinem ipsius sacramenti quam habet ex fide: quod patet ex hoc quod dicit: *Plenum est fidei sacramentum*; vel quod intelligatur secundum quosdam in casu quando una persona nominata, puer vel sacerdos moreretur (creditor enim quod invisibilis sacerdos suppleret defectum), vel in casu simili, in quo Apostoli in nomine Christi baptizabant; et hoc magis consonat verbis ejus.

Ad quintum dicendum, quod qui intendit aliquid facere, non est consequens quod faciat illud; unde esset ad corruptionem formae: *Ego intendo te baptizare*.

Solutio IV. Ad quartam questionem dicendum, quod cum forma verborum consistat in tribus, scilicet significatione, integritate verborum, et ordine; quidam dicunt, quod quidquid horum mutetur vel varietur, non erit baptismus. Sed quia formae sacramentorum sunt quaedam fidei professiones, fidem autem non proficitur verba formae nisi ratione suae significationis; ideo alii dicunt, quod dummodo servetur intellectus vel implicite vel explicite, etiam si non esset vocum integritas nec ordo, idem erit baptismus. Sed quia sacramentum quantum ad formam et materiam debet esse ejusdem signum, ideo alii dicunt medio modo, quod requiritur et significatio plena, et verba integra quae sunt de essentia formae. Si autem ordo, vel aliquid circa verba mutetur quod non tollit nec significationem nec integritatem verborum, erit baptismus.

Et secundum hoc ad primum dicendum, quod si fiat tanta interruptio quod interceptat intentionem baptizantis, tunc non erit una forma; et ideo utraque per se erit imperfecta, nec sufficit ad baptismum; sicut si dicitur: *In nomine Patris*, et interponat longam fabulam, et postea dicat, et *Filii*. Si autem ita fiat parva interruptio, vel verbi non corrumpentis formam, ut si dicitur: *In nomine Patris omnipotentis*; aut silentii, aut tussis, vel alijus hujusmodi, quod intentionem non discontinuet; tunc erit ab unitate intentionis unitas formae. Constat enim quod continuitas formae (2) ex vocibus unitatem habere non potest, cum oratio sit quantitas discreta.

Ad secundum dicendum, quod quidam dicunt, quod si sit talis ordo qui mutet intellectum, non fit baptismus; ut si dicitur: *In nomine Patris baptizo te, et Filii et Spiritus sancti*. Si autem non mutetur intellectus, erit baptismus, ut si dicitur: *In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizo te*. Alii vero dicunt, quod qualitercumque mutetur ordo verborum, non videtur intellectus mutari; et

(1) Al. communiori modo.

(2) Al. continuitatis forma.

ideo erit baptismus. quamvis peccet transponens. Et secundum hoc dicendum, quod ordo personarum non est quo una sit prior altera, sed quo una est ex altera; quem ordinem ipsa nomina personarum ostendunt, quocumque ordine proferantur.

ARTICULUS III.

Utrum baptismus debeat fieri in aqua.
(5 p., quaest. 66, art. 5 et 4.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod baptismus non debeat fieri in aqua. Ex similibus enim causis similes effectus producuntur. Sed baptismus habet similem effectum cum circumcisione. Cum ergo aqua in nullo conveniat cum instrumentum circumcisionis, videtur quod non congrue fiat baptismus in aqua.

2. Praeterea, secundum Damascenum (de Fide orthod., lib. 4, cap. 10), et Dionysium (de ecel. Hierar., cap. 3, part. 1), baptismus habet vim illuminativam, et in eo Spiritus sanctus datur, et homo in filium Dei regeneratur. Sed ignis inter alia elementa plus habet de luce, et per eum ratione caloris Spiritus sanctus, qui est caritas, significatur, et secundum Dionysium in fine ecel. Hier. (cap. ult.), ignis maxime deformitatem significat. Ergo baptismus debet fieri in igne, et non in aqua.

3. Praeterea, secundum Damascenum (ut sup.), baptismus est principium vitae, et est sacramentum maxime necessitatis. Sed aer habet maximam convenientiam cum vita, quia calidus est et humidus, et est communissimum elementum, ut nulli propter ejus penuriam posset esse periculum, sicut quandoque parvulus est periculum propter defectum aquae. Ergo baptismus debuit in aere fieri, et non in aqua.

4. Praeterea, per baptismum configuramur sepulturae Christi; Rom. 6. Sed Christus in terra sepultus est. Ergo baptismus debet in terra fieri, et non in aqua.

5. Praeterea, oleum et vinum ablutiva sunt, et laetificantia, et impinguantia. Sed baptismus praeter abluitionem peccatorum, pinguedinem et laetitia spiritualem tribuit. Ergo in his liquoribus fieri debet.

6. Praeterea, sacramenta de latere Christi fluxerunt. Sed sicut fluxit aqua, sic et sanguis. Ergo baptismus debet fieri baptismus.

Sed contra est quod dicitur Joan. 3, 5: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Praeterea, reparatio debet creationi respondere. Sed in creatione mundi Spiritus Domini commemoratur primo super aquas ferri, et ex aquis primo animam viventem produxisse, ut patet Genes. 1. Ergo et Spiritus sanctus in opere reparationis primo dari debet in aqua, et per illum (1) spiritualis vita; et sic baptismus in aqua fieri debet, quod est principium alterius vitae, et per quod primitus spiritus accipimus.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod non debeat fieri in

(1) *Al. deest per illum.*

aqua simplici. Quia medicina debet esse infirmis proportionata. Sed nos, quibus medicina baptismi adhibetur, habemus corpus ex elementis mixtum. Ergo aqua baptismi non debet esse elementum simplex.

2. Praeterea, sacramenta fluxerunt de latere Christi dormientis in cruce. Sed de latere ejus non est probabile fluxisse aquam quae sit parium elementum, cum tale quid in corporibus mixtis non inveniatur. Ergo non debet in aqua simplici baptismus fieri.

3. Praeterea, pura elementa, secundum philosophos, non sunt in extremis, sed in mediis elementorum: quia in extremis alterant se invicem. Si ergo oporteret in aqua simplici baptismum fieri, non posset apud nos fieri.

4. Praeterea, constat quod aqua maris non est simplex aqua, quod ejus amaritudo et salsedo demonstrat, quae ex terrestri mixto contingit. Sed in aqua maris potest fieri baptismus. Ergo non requiritur aqua simplex.

5. Praeterea, aqua competit baptismum ratione abluitionis. Sed quaedam aqua mixta magis abluit, sicut lixivium et hujusmodi. Ergo magis baptismum competit.

Sed contra est quod mixtum neutrum miscibilium est. Si ergo fiat baptismus in aqua mixta, non fiet in aqua; quod esset contra doctrinam Evangelii.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod non in qualibet aqua simplici possit fieri baptismus. Dominus enim tactu mundissimae suae carnis vim regenerativam contulit aquis. Sed non tetigit nisi aquas Jordanis. Ergo solae illae aquae habent vim regenerativam; et ita non in qualibet aqua potest fieri baptismus.

2. Praeterea, baptismus non potest fieri nisi in aqua verbo vitae sanctificata. Si ergo baptismus fieret in mari, vel in aliquo fluvio, tota aqua fluminis esset sanctificata; quod videtur absurdum.

3. Praeterea, quaedam aquae non habent vim abluendi, sed magis deturpant, sicut aquae paludum. Ergo videtur quod in hujusmodi aquis non possit fieri baptismus.

Sed contra est, quia materia baptismi debet esse communis: quia baptismus est sacramentum maxime necessitatis. Sed hoc non esset, nisi in qualibet aqua baptismus fieri posset. Ergo in qualibet aqua potest fieri baptismus.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam questionem, quod ex institutione divina necessarium est baptismum in aqua fieri. Possunt autem institutionis accipi sex rationes. Prima est, quia aqua ratione diaphanitatis habet aliquid de lumine, et ita competit baptismum qui habet vim illuminativam, secundum quod in eo gratia confertur. Secunda est, quia ratione humiditatis habet vim abluendam; et ideo competit baptismum, in quo sordes culpae mundantur. Tertia est, quia ratione frigiditatis habet vim refrigerandi; et ideo competit baptismum, in quo incendium fomitis mitigatur. Quarta est, quia, ut dicitur in 17 de Animalibus (vel de Gener. animal., lib. 4, cap. 2), aqua maxime competit generationi et augmentationi rerum viventium; unde et in principio mundi ex aqua primitus animalia producta sunt; et sic competit baptismum, in quantum

est regeneratio in spiritualem vitam. Quinta est, quia in omnibus mundi partibus aqua invenitur. Sexta, quia est res quae de facili ab omnibus haberi potest sine magno pretio. Et hae duae competunt baptismum prout est sacramentum necessitatis.

Ad primum ergo dicendum, quod neque circumcisio neque baptismus tollunt originalem culpam ex virtute naturali ipsarum rerum, sed in quantum significant aliquid spirituale; et in significatione communicat aqua cum instrumento circumcissionis, quia in utroque fit ablatio alicujus.

Ad secundum dicendum, quod ignis habet lucem ex se et calorem, qui est qualitas activa; et quia Spiritus sanctus est primum agens deformitatem in baptismum, et primum illuminans, sed baptismus est sicut quaedam instrumentalis causa, ideo Spiritui sancto competit figurari per ignem, sed baptismum per aquam, quia mediante transfunditur lumen a Spiritu sancto in animam, sicut per diaphanum lumen corporale ad sensum.

Ad tertium dicendum, quod quamvis aer communicet cum vita, non tamen aer generationi viventium, sicut aqua, competit; et propter hoc magis competit aqua baptismum quam aer.

Ad quartum dicendum, quod sepultura Christi est res significata, non contenta; institutio autem sacramentalis materiae attenditur principaliter quantum ad significationem rei contentae. Magis autem competit aqua tali significationi in baptismum quam terra; et ideo ratio non sequitur.

Ad quintum dicendum, quod oleum et vinum non habentur in usu abluitionis, sicut aqua, nec ita bene abluunt, quia ex eis etiam aliquae sordes contrahuntur, et desunt iterum aliae conditiones, quae aquae competunt; et ideo non ita competit baptismum sicut aqua. Pinguedo autem devotionis et laetitia sunt quidam effectus baptismum consequentes, et non primi.

Ad sextum dicendum, quod ex latere Christi fluxit sanguis et aqua; sed sanguis ad redimendum, ut dicitur 1 Petr. 1, aqua autem ad abluendum; et ideo aqua baptismum competit, et non sanguis.

Solutio II. Ad secundam questionem dicendum, quod permixtio aquae potest esse duplex. Una quae tollit speciem, sicut quando per alterationem transit in aliam speciem, sicut per putrefactionem aliquam vel digestionem transit in vinum, aut etiam per additionem tantam alterius liquoris, quod solvatur species aquae, sicut si parum aquae multo vino admisceatur. Alia permixtio est quae non tollit speciem aquae; sicut quando alteratur aqua secundum aliquid acidens, et manet species, ut patet in aqua calefacta; vel quando additur aliquid aquae quod vel non commisceatur, sicut si aliqua solida ponantur in aqua; vel si sit commiscibile, sicut aliquid humidum, tamen est tam parvae quantitates quod mixtionem non faciat, sed in aquam penitus convertatur. In aqua ergo primo modo permixta non potest fieri baptismus, quia jam non est aqua; in aqua autem secundo modo potest fieri. Ut autem cognoscatur quando sic vel sic permixta est aqua, sciendum est, quod sicut diversitatem speciei in animalibus iudicamus ex diversitate figurarum, ita etiam diversam speciem in elementis cognoscimus ex diversitate rari et densi; et ideo si fiat tanta alteratio vel permixtio aquae quod recedatur a termino raritatis et densitatis aquae, vel in actu vel in potentia, signum est quod sit spe-

cies aquae transmutata; et dico in potentia, quando humor aliquis non condensatur et rarefit calido vel frigido, sicut aqua; sed aliter, sicut patet in vino, oleo, lacte, et hujusmodi.

Ad primum ergo dicendum, quod non oportet quod aqua compellat nobis per convenientiam in naturali proprietate, sed significando effectum qui in nobis debet fieri.

Ad secundum dicendum, quod de corpore Christi exivit vera aqua, sicut verus sanguis; et hoc ad probandum esse corpus Christi verum, non phantasticum, ut Manichaei ponunt. Fuit enim in eo compositio ex elementis, quod probatum fuit ex eo quod aqua, quae est elementum, prodiit ex ejus latere; et compositionem humorum probavit sanguis effluens.

Ad tertium dicendum, quod quamvis aqua quae est apud nos, sit aliquo modo alterata, et habens aliquid de permixtione aliorum elementorum, non tamen amisit speciem propriam.

Et similiter dicendum est ad quartum de aqua maris.

Ad quintum dicendum, quod illae aquae quae per aliquam transmutationem speciem aquae amittunt, etsi retineant abluendi virtutem, tamen materia baptismi esse non possunt, quia prima virtus abluendi est in vera aqua; et etiam purius abluit, quia ex aliis liquoribus corpora abluta aliquo modo inficiuntur: communius etiam aqua utitur ad abluendum. De lixivio autem quidam dicunt quod speciem aquae amisit, unde baptismi materia esse non potest. Sed hoc non videtur: quia eadem ratione nec aqua transiens per mineras sulphureas et terras combustas posset esse materia baptismi; quod falsum est. Lixivium enim ab alia aqua non differt nisi in hoc quod per cineres transit. Unde videtur aliter dicendum, quod baptismus potest fieri in lixivio, sicut et in aquis sulphureis, et in aliis aquis quae ex terra, per quam transeunt, imitantur.

Solutio III. Ad tertiam questionem dicendum, quod diversitas aquarum quae est per loca et situs, est differentia accidentalitatis, unde non mutat speciem aquae; et ideo in qualibet aqua hujusmodi, vel maris vel fluminis vel cisternae vel fontis vel stagni, potest fieri baptismus.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus tangendo illam aquam dedit vim regenerativam in tota specie aquae, instituens eam instrumentum baptismi.

Ad secundum dicendum, quod si baptizatur aliquis in mari, sola illa aqua maris pertinet ad baptismum quae potest habere aliquem effectum in baptizato vel lavando vel infrigidando, et non totum mare.

Ad tertium dicendum, quod si aqua paludis esset intantum ingrossata quod recederet a vera raritate aquae non esset baptismus, sicut si esset lutum, alias esset baptismus, quia adhuc species aquae manet.

ARTICULUS IV.

Utrum immersio sit de necessitate baptismi.
(5 p., quaest. 67, art. 7 et 8.)

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod immersio sit de necessitate baptismi. Quia per baptismum configuramur sepulturae Christi, ut dicitur

Rom. 6. Sed hoc non fit per baptismum nisi in quantum immergimur et occultamur in aqua, sicut Christus sub terra. Ergo immersio est de necessitate baptismi.

2. Praeterea, baptismus datur in remedium contra originale peccatum. Sed originale peccatum est in toto corpore. Ergo totum debet immergi.

3. Praeterea, si aliqua pars sufficeret ut intingeretur, praecipue videretur de membris genitalibus, in quibus praecipue originale manet, et in quibus circumcisio fiebat. Sed ablutio non potest fieri congrue in illis membris, nisi totum corpus immergatur. Ergo totum corpus debet immergi.

Sed contra est consuetudo in aliquibus Ecclesiis, in quibus quandoque per aspersionem et non per immersionem baptismus celebratur.

Praeterea, in baptismo beati Laurentii legitur; quod Romanus ab eo baptizandus urecum aquae attulit, in quo constat quod immergi non poterat. Ergo immersio non est de necessitate baptismi.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod non debet esse trina. Baptismus enim est tinctio in aqua verbo vitae sanctificata, ut dicit Augustinus (tract. 13 in Joan.). Sed unus est baptismus. Ergo debet esse una tinctio, sive immersio.

2. Praeterea, requiritur ad baptismum fides de unitate et de trinitate personarum. Sed trinitas personarum sufficienter exprimitur in forma. Ergo unitas essentiae debet exprimi in unitate immersionis.

3. Praeterea, baptismus est figura passionis Christi. Sed una est passio Christi. Ergo una debet esse immersio in baptismo.

Sed contra est quod Dionysius dicit (2 cap. eccles. hier.), quod debet fieri baptismus tribus immersionibus et elevationibus, ad designandum quod Christus in sepulcro jacuit tribus diebus et tribus noctibus.

Praeterea, Chrysostomus super Joan. 3 (homil. 24): *Fit immersio, ut discas quoniam vultus Patris et Filii et Spiritus sancti omnia haec implet. Idem dicit Hieronymus super epist. ad Ephes. 4.*

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod trina immersio sit de necessitate sacramenti. Legitur enim in Decretis de consecratione, dist. 6: *Si quis presbyter vel Episcopus semel immergat, et unam immersionem fecerit, deponatur.* Hoc autem non esset, nisi trina immersio esset de necessitate sacramenti. Ergo est de necessitate sacramenti.

2. Praeterea, sicut fides Trinitatis (1) exprimitur per nomina trium personarum, ita per tres immersiones, ut ex dictis patet. Sed si non nominarentur tres personae non esset baptismus. Ergo similiter si non trina immersio fiat.

3. Praeterea, si non trina immersio est de necessitate sacramenti, statim in prima immersione baptismus habet totum effectum suum. Ergo aliae immersiones frustra adderentur, et fit injuria (2) sacramento.

(1) *Al. fidei trinitas.*

(2) *Nicolai: et ex eorum additione fit injuria etc.*

Sed contra est quod ipsa immersio non est de necessitate sacramenti. Ergo multo minus numerus immersionis.

Praeterea, auctoritas Gregorii in littera posita dicit, quod utrumque potest fieri servata Ecclesiae consuetudine. Ergo non est de necessitate sacramenti neque una neque trina immersio.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod baptismus ablationem importat. Ablutio autem per aquam potest fieri non tantum per modum immersionis, sed per modum aspersionis vel effusionis; et ideo utroque modo potest fieri baptismus. Et videtur quod Apostoli hoc modo baptizarent, cum legatur quod simul una die conversi sunt quinque millia, et alia tria millia Act. 2 et 5; et ideo quando consuetudo Ecclesiae patitur, vel quando necessitas incumbit propter defectum aquae, sive propter periculum pueri, de ejus morte timetur, vel etiam propter imbecillitatem sacerdotis non potentis sustentare infantem, potest sine immersione baptismus celebrari.

Ad primum ergo dicendum, quod etiam in effusione aquae homo quodammodo sub aqua ponitur; et ideo quodammodo Christo per baptismum consequitur.

Ad secundum dicendum, quod omnes operationes animales a capite principium habent, quia baptismus format animales habitus secundum definitionem Dionysii prius positam, art. 1, quaestione 5, non autem naturales vel vitales; ideo si sit caput aspersionis aquae, in totum corpus aspersione reputatur; sicut etiam iuristae dicunt, quod ubi caput hominis jacet, reputatur ac si totus homo sepultus esset ibidem. Non sic autem est de aliis partibus.

Ad tertium dicendum, quod quamvis originale peccatum consistat praecipue in membris genitalibus quantum ad originem, tamen in operationibus animalibus consummatur quantum ad rationem culpae; et ideo potius oportet baptismum adhiberi circa caput, si necessitas incumbit, ut non totum corpus possit immergi.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod congruentissime fit trina immersio, tum ad exprimentum in factis fidei Trinitatis, tum ad significandum Christi sepulchrum, cui per baptismum consequimur, ut patet ex auctoritatibus inductis.

Ad primum ergo dicendum, quod Magister exposuit tinctionem per ablationem. Quamvis autem in trina immersione sit trina tinctio, tamen est una ablutio; sicut etiam in ablationibus pure materialibus videmus contingere, quod aliqui pluries in aquam immergunt vel aqua perfunditur, antequam ablutio una sit perfecta.

Ad secundum dicendum, quod in fide Trinitatis includitur fides Unitatis; et ideo in baptismo eum fide Trinitatis expressa datur intelligi fides Unitatis et in forma verborum per hoc quod singulariter dicitur: *In nomine*, et in immersione propter similitudinem immersionum. Non autem in fide Unitatis includitur fides Trinitatis; et ideo congruentius est ut etiam in actu baptismi fides Trinitatis exprimat.

Ad tertium dicendum, quod quamvis passio Christi sit una, tamen Christus passus triduo in sepulcro quievit; et hoc baptismus significare debuit trina immersione.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod cum trina immersio non sit ad significandum rem in sacramento contentam, quam oportet per materiam et usum sacramenti significari; sed significat rem significatam et non contentam, quae significatio non est principalis in sacramento, trina immersio, ut in littera dicitur, non est de necessitate sacramenti. Si tamen omittatur contra consuetudinem Ecclesiae, graviter aliquis peccat semel tantum immergens; et ideo per canones poena adhibetur.

Per quod patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod forma principaliter debet significare illud unde est efficacia in sacramento, cum sit medium quo quasi pervenit efficacia ad materiam (1) quae verbo illo sanctificatur; sed materia debet principaliter significare effectum qui immediate consequitur ex usu ejus.

Ad tertium dicendum, quod unitas intentionis in tribus immersionibus facit unitatem baptismi, ut dictum est; et ideo quando aliquis intendit ter immergere, prima immersio non terminat intentionem baptizantis, et per consequens nec esse baptismi completur, nec per illam tantum habet effectum, nisi per ordinem ad alias; unde aliae non superfluent. Si autem non intendit nisi unam facere, prima sola complet baptismum, terminans intentionem baptizantis.

ARTICULUS V.

Utrum fuerit necessarium instituire baptismum post circumcisionem. — (3 p., quaest. 65, art. 4.)

Ad quantum sic proceditur. 1. Videtur quod non fuit necessarium instituire baptismum post circumcisionem. Causa enim institutionis baptismi, ut in littera dicitur, est innovatio mentis. Sed circumcisio mentem innovabat, cum peccatum auferret, et gratiam conferret, ut supra dictum est, dist. 1, qu. 2, art. 2, quaestione 5. Ergo non fuit necessarium baptismum instituire.

2. Praeterea, in sacramentis efficacia respondet significationi. Sed circumcisio expressius significat, ut videtur, ablationem originalis et quantum ad causam ablationis, quae est effusio sanguinis Christi et quantum ad causam traditionis, quae est generatio (2), in membris generationis cum sanguinis effusione facta. Ergo habuit majorem efficaciam quam baptismus; et ita non debuit post eum baptismus institui.

Sed contra, perfectum debet imperfecto succedere. Sed baptismus est perfectior circumcisio, quia communior est. Ergo debuit post circumcisionem institui.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod fuerit ante passionem institutus: quia Dominus tactu carnis suae, vim re-generativam contulit aquis. Sed hoc fuit ante passionem in baptismo suo. Ergo ante passionem fuit institutus.

2. Praeterea, Joan. 5, 3, dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest*

(1) *Al. ad naturam.*

(2) *Nicolai: prout in membris.*

introire in regnum Dei. Sed hoc fuit ante passionem. Ergo baptismus ante passionem fuit institutus.

Sed contra, causam non praecedit effectus. Sed baptismus habet efficaciam a passione Christi. Ergo non debuit ante passionem institui.

Praeterea, baptismus non fuit sine forma sua. Sed forma fuit instituta post passionem, Matth. ult. Ergo et baptismus.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod statim in sua institutione fuit obligatorum. Quia dicitur Joan. 3, 3, quasi in principio institutionis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei;* quod obligationem importet. Ergo statim obligatorum fuit.

2. Praeterea, institutio sacramentorum novae legis est per modum praeepti. Sed praeeptum statim est obligatorum. Ergo institutio baptismi statim obligabat.

Sed contra, ad idem non sunt necessaria duo remedia. Sed ante passionem, jam instituto baptismis, homines obligabantur adhuc ad circumcisionem, quae ad idem ordinatur cum baptismo. Ergo non obligabantur ad baptismum.

Solutio I. Respondeo dicendum, ad primam quaestionem, quod secundum Hugonem de sancto Victore (lib. 2 de Sacram., part. 6, cap. 5), oportuit ut secundum processionem temporum spiritualium gratiarum signa magis ac magis evidentia darentur; et ideo oportuit quod baptismus post circumcisionem institueretur; quia circumcisio significabat tantum in removendo; perfectio autem sanctificationis non est in removendo, sed in collatione gratiae, ejus effectus aqua figurat, scilicet vitam, illuminationem, et hujusmodi, de quibus dictum est; et propter hoc significat ablationem; et iterum etiam est perfectio quantum ad usum, quia sexui utrique communis est, quod non erat de circumcisio.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis circumcisio auferret culpam sicut baptismus, non tamen conferebat tantam plenitudinem gratiae sicut baptismus, nec tantum diminuere fomentum; et ideo oportuit baptismum succedere. Innovatio enim non solum consistit in remotione culpae, sed in collatione gratiae.

Ad secundum dicendum, quod illae significationes sunt rerum non contentarum; et ideo de illis nihil ad propositum.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod multiplex fuit baptismi institutio. Fuit enim primo institutus quantum ad materiam in baptismo Christi; tunc enim vim regenerativam aquis contulit; et aliquo modo fuit forma figurata per praesentiam trium personarum in signo visibili, quia Pater apparuit in voce, Filius in carne, Spiritus sanctus in columba; et similiter fructus baptismi ibi praefiguratus fuit, quia caeli aperti sunt super eum. Sed necessitas ejus fuit declarata Joan. 3, 3, ubi dicit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Sed usus fuit inchoatus quando misit discipulos ad praedicandum et baptizandum, ut patet Matth. 10. Sed efficaciam habuit ex passione Christi, quantum ad ultimum effectum, qui est apertio januae. Sed divulgatio ejus quantum ad omnes nationes praec-

cepta fuit Matth. ult., 10, ubi dixit: *Evntes, docete omnes gentes etc.*

Et per hoc patet solutio ad objecta. Tamen sciendum, quod Matth. ult., non fuit forma instituta cum ante passionem in eadem forma baptizaverint sicut in littera dicitur, sed fuit iterata.

Solutio III. Ad tertiam questionem dicendum, quod ante passionem nullus obligabatur ad baptismum, quia tunc non erat institutus ad obligandum, sed ad exercitandum; sed post passionem obligatorium fuit, quando circumcisio mortua fuit quantum ad omnes ad quos institutio potuit pervenire.

Et per hoc patet solutio ad objecta. Dominus enim Joan. 5, magis praedixit obligationem futuram quam narraret praesentem nec praeceptum obligat antequam sit divulgatum.

Expositio textus.

Baptismus dicitur corporis tinetio etc. Sciendum est, quod baptizare in graeco, idem est quod lavare: a lavando enim duo dicuntur, scilicet lavaerum, quod significat aquam, in qua fit lotio humano artificio praeparatum; alio modo lotio, quae significat usum vaeri. Baptismus ergo potest significare ipsam aquam, quae dicitur lavaerum; unde dicitur Tit. 5, 3: *Per lavaerum regenerationis et renovationis Spiritus sancti*; et potest significare ipsam abluentionem. Marc. 7, 8: *Tenentes baptismata hominum, et calicum, et uterorum*; id est abluentiones. Et ideo Hugo de sancto Viatore (1 lib. de Sacram., part. 9, cap. 2), definiit baptismum aquam quantum ad primam acceptionem; Magister vero abluentionem quantum

ad secundam. Sed haec definitio est magis propria quia aqua non significat mundationem, neque causat, nisi secundum quod est abluens.

Unde est haec tanta virtus aquae, ut corpus tangat, et cor abluat, nisi faciente verbo? Quod sit ista virtus, et quando sit data; dictum est supra, dist. 1, qu. 1, art. 4, quaestione 2.

Unde nihilominus insinuat videtur verum baptismum dari posse in nomine Patris tantum etc. Hoc est intelligendum in simili casu, sicut Apostoli in nomine Christi baptizabant; alias Magister falsum diceret.

Celebratur autem hoc sacramentum tantum in aqua. Sciendum, quod aqua est materia baptismi; et potest tripliciter considerari. Quia secundum quod consideratur in sua propria natura est quasi materia remota, quia ex naturali proprietate habet aliquam convenientiam ad hoc quod sit baptismi materia ratione similitudinis. Secundum autem quod est instituta ad hoc, accipiens vim regenerativam ex tactu carnis Salvatoris, sic est materia quasi disposita. Secundum autem quod consideratur sub forma verborum, est quasi materia iam informata.

Solet autem quaeri, si circumcisio amittit statim vim suam ab institutione baptismi. De hac dictum est prius distinct. 1.

Aditum nobis regni aperuit. Apertio januae non est aliud quam remotio impedimenti quod prohibebat totum humanum genus ab introitu caeli: quod quidem ablatum est per passionem Christi, ut dictum est in 3 lib., dist. 18, qu. 1, art. 6, quaestione 5.

DISTINCTIO IV.

Quod alii suscipiant sacramentum et rem; alii sacramentum, et non rem; alii rem, et non sacramentum.

Hic dicendum est, aliquos suscipere sacramentum et rem sacramenti; aliquos sacramentum, et non rem; aliquos rem, et non sacramentum. Sacramentum et rem simul suscipiunt omnes parvuli, qui in baptismo ab originali mundantur peccato. Quamvis quidam differant illis qui perituri sunt parvuli in baptismo dimitti peccata, inintentes illi verbo Augustini (1): « Sacramenta in solis electis efficiunt quod figurant; non intelligentes illud ita esse accipiendum, quia cum in aliis efficiant sacramenta remissionem, non hoc in (2) eis faciunt ad salutem, sed in solis electis. Nam quod omnibus parvulis in baptismo remittitur peccatum per baptismum, Augustinus evileret dicit (in Enchir., cap. 43, et habetur de Consecr., dist. 4, cap. « A parvulo »): « A parvulo inquit, receniter nato usque ad decrepitem senem, sicut nullus prohibetur a baptismo ita nullus est qui non peccato moritur in baptismo. » Sed parvuli tantum originali, majores vero etiam omnibus quae male vivendo, (3) addiderunt ad illud, nisi enormitas vitae impediat, id est fictio. Adulti vero qui cum fide baptizantur, sacramentum et rem suscipiunt.

De fide accedentibus.

Qui vero sine fide vel fide accedunt, sacramentum, non rem suscipiunt. Unde Hieronymus (super Ezechiel., cap. 16, super illa verba: « Aqua non est lota in salutem »): « Sunt

(1) Colligi potest ex cap. 27, lib. 2, de peccatorum meritis et remissione, seu de baptismo parvulorum, sed non expresso sub his verbis (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Al. hic et infra deest in.

(3) Al. videndo addiderunt ad illud quod nascendo traxerunt etc.

« lavaera gentiliam, haereticorum; sed non lavant ad salutem. In Ecclesia etiam qui non plena fide accipiunt baptismum, non spiritum, sed aquam suscipiunt. » Augustinus etiam (super Psalm. 77, in princ.), ait: « Iudeis omnibus « communia erant sacramenta, sed non communis omnibus « erat gratia, quae est virtus sacramentorum. Ita et nunc « communis est peccatum omnibus baptizatis, sed non virtus « baptismi, id est ipsa gratia. » Item (1) (de poen. med., cap. 2 refertur de Consecr., dist. 4 cap. « Omnis qui »): « Omnis « qui iam suae voluntatis arbitrio constitutus est cum accedat ad sacramentum fidei, nisi poenitentia eum veteris vitae, novam non potest inchoare. Ab hac poenitentia cum baptizantur, soli parvuli immunes sunt. » His alisque testimoniis aperte ostenditur, non adfieri sine fide et poenitentia vera in baptismo non confertur gratiam remissionis; quia per parvulis sine fide aliena, qui propriam habere nequeunt, datur in baptismo remissio. Si quis ergo fide accedit, non habens verum cordis contritionem, sacramentum sine re accipit. Videtur tamen Augustinus dicere (de Baptismo contra Donatistas, lib. 1, cap. 11 et 13), quod etiam fide accedenti, qui etiam habet odium fraternum in ipso momento quo baptizatur, omnia condonantur (2), et post baptismum mox redeant. Sed non hoc asserendo dicit, immo habet opinionem et praemissam sententiam conferendo. Aut enim sic (3) (ut refertur de Consecr. dist. 4, cap. « Quomodo »). His qui fide corde bapti-

(1) Sic quidem refertur in Decretis loc. cit. Sed habetur in libro 1 Homil., hom. ult. quae de utilitate ac necessitate poenitentiae inscribitur, non de poenitentiae medicina (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Al. addit peccata.

(3) Non sic autem in Augustini textu, nec eodem tenore, sed mutatis ac transpositis verbis, quae utcumque melius referuntur eadem dist. 4, de consecr. cap. Ostenditur S. Si ad baptismum factus accessit etc. (Ex edit. P. Nicolai).

zantur, aut peccata nullatenus dimittuntur, quia Spiritus sanctus disciplinae effugiet fictum; aut in ipso temporis puncto per vim sacramenti dimissa, iterum per fictionem replicantur, ut etiam illud verum sit: Quotquot in Christo baptizati estis (Galat. 5, 27), et etiam illud: Spiritus sanctus disciplinae effugiet fictum (Sapient. 1, 5), ut scilicet (1) sto pernicies fictionis. Nam redire dimissa peccata, ubi fratrum in illo servo a quo Dominus dimissum delictum petiit, quia ille conservo dimittere nequit. Sic non impeditur baptismi gratia, quominus omnia peccata dimittantur, etiamsi fratrum odium in ejus cui dimittuntur, animo perseverat. Solvitur enim hesternus dies, et quidquid superest; et solvitur etiam ipsa hora momentaneque ante baptismum et in baptismo. Deinceps autem continuo reus incipit esse, non solum consequentium, sed etiam praeteritorum dierum, horum, momentorum redeuntibus omnibus quae dimissa sunt. » Hoc autem, ut praediximus, non sub assertione dicit, quod ostenditur ex eo quod ait in eodem libro (cap. 12, init.) sic: « Si ad baptismum fictus accedit, dimissa sunt ei peccata, aut non sunt dimissa? Eligent quod voluerint. » Ecce aperte ennis, si tamen intendat, id dixisse Augustinum non asserendo, sed quaerendo, et aliorum opinionem referendo. Idem enim ait (ibid.): « Tunc valere incipit ad salutem baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quae corde in malitia perseverante peccatorum abluentionem non sinebat fieri. » Non ergo fide accedenti peccata dimittuntur.

Quomodo intelligatur illud: Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.

Quaeritur ergo quomodo illud (Galat. 5, 27), accipiatur: « Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. » Potest dici, quod qui in Christo, id est in Christi conformitate, baptizantur, scilicet ut moriantur veterati peccati, sicut Christus veterati poenae, induunt Christum, quem per gratiam inhabitantem habent. Potest et aliter solvi. Duobus enim modis Christum induere dicuntur: vel assumptione sacramenti, vel rei perceptione. Unde Augustinus (de Baptismo contra Donatistas, lib. 5, cap. 24): « Induunt homines Christum aliquando usque ad sacramenti perceptionem, aliquando usque ad vitae sanctificationem: atque illud primum bonis et malis potest esse commune, hoc autem est proprium bonorum et piorum. » Omnes ergo qui in Christi nomine baptizantur, Christum induunt vel secundum sacramenti perceptionem, vel secundum vitae sanctificationem.

De illis qui suscipiunt rem, et non sacramentum.

Sunt et alii, ut supra posuimus, qui suscipiunt rem, et non sacramentum. Qui enim effundunt sanguinem pro nomine Jesu, etsi non sacramentum, rem tamen accipiunt. Unde Augustinus (de Civ. Dei, lib. 15, cap. 10): « Quicumque non percipit regenerationis lavacro pro confessione Christi moritur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismi. » Auditus quod passio pro Christo nomine suscepta, supplet vicem baptismi. Nec tantum passio vicem baptismi implet, sed etiam fides et contritio, ubi necessitas excludit sacramentum, sicut aperte docet Augustinus (de Baptismo contra Donatistas, lib. 4, cap. 22) dicens, baptismi vicem aequando implere passionem: « De latrone illo, cui non baptizato diximus (Luc. 23, 43), « Hodie tecum eris in paradiso, beatus Cyprianus non leve documentum assumpsit. Quod etiam ego (3) considerans invenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod baptismus deorsum, posse supplere, sed etiam fidem conversionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim ille latro pro nomine Christi crucifixus est, sed pro sed dum patitur, credit. Quomodo ergo valet sine (4) visibilis baptismus deorsum, quod Apostolus ait (Rom. 10, 10), « Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem: in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter, cum mysterium (3) baptismi non contemptus

« religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et baptismus « quidem potest esse ubi conversio cordis defuerit; conversio « autem cordis potest quidem inesse non percepto baptismo, « sed contempto baptismo non potest. Nec ullo modo dicenda « est conversio cordis ad Deum, cum Dei sacramentum con- « temnitur. » Ecce hic habes non solum passionem, sed etiam fidem et contritionem conferre remissionem, ubi non contemnitur sacramentum, ut in latrone illo ostenditur, qui non per passionem, sed per fidem salvatus est sine baptismo. Sed dicitur quidam hoc argumentum retrahere Augustinum. Retrahevit quidem exemplum, sed sententiam non. Ait enim (lib. 2 Retract., cap. 18): « In 4 libro de baptismo, cum « dicerem vicem baptismi posse habere passionem, non satis « idoneum posui illius latronis exemplum: quia utrum non « fuerit baptizatus, incertum est. » Constat ergo sine baptismo aliquis justificari et salvari. Unde Ambrosius de Valentiniano (in orat. de obitu Valentiniani): « Ventrem meum « doleo, ut propheticum utar eloquio: quia quem regeneraturus « eram, amisi. Verumtamen gratiam ille, quam poposcit, non « amisit. »

Quae videntur obviare praedictis.

Hic autem videtur obviare quod Dominus dicit (Joan. 5, 5): « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum caelorum; » quod si generaliter intelligendum est de illis qui possunt, et continentur baptizari. Vel ita intelligendum est: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto; » id est ex regeneratione quae fit per aquam et Spiritum sanctum, non salvabitur. Illa autem regeneratio fit non tantum per baptismum, sed etiam per poenitentiam et sanguinem. Unde auctoritas (4) dicit, ideo apostolum pluraliter dixisse: « Fundamentum baptismatum, » quia est baptismus in aqua, in sanguine, in poenitentia. Hoc autem non ideo dicit quod sacramentum baptismi fiat nisi in aqua sed quia ipsius virtus et sanctificatio datur non tantummodo per aquam, sed per sanguinem et poenitentiam. Ratio enim id suadet. Si enim non valentibus credere parvulis sufficit baptismus, multo magis sufficit fides adultis voluntibus, et non valentibus baptizari. Unde Augustinus (lib. de unico Baptismo contra Petil., cap. 7): « Quaeris quid sit majus, fides, an aqua? Non dubito quin respondeam, fides. Si ergo quod minus est, magis potest; nonne quod majus est? id est fides, de qua Christus ait: (Joan. 11, 25): « Qui crediderit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet. » Sed dicit aliqui, nullum adultum in Christum credere, vel caritatem habere sine baptismo, nisi sanguinem fundat pro Domino, subdita introducens testimonia. Augustinus (Fulgentius de fide ad Petrum, cap. 5), ait: « Ex illo tempore quo Salvator dixit: Nisi quis renatus fuerit etc. absque sacramento baptismi, praeter eos qui in Ecclesia catholica sanguinem fundunt, aliquis vitam aeternam accipere non potest. » Item (Gennadius de eed. Dogmat., cap. 74): « Nullum catechumenum, quamvis in bonis operibus delinquentem, vitam aeternam habere « credimus, excepto martyrio, ubi tanta sacramenta baptismi « complentur. » Item (ibid.): « Baptizatis tantum iter salutis « esse credimus. » Sed quod in his minus dicit, in aliis capitulis supra positus suppliet. Et ideo haec sic intelligenda sunt, ut illi soli habentes tempus baptizandi excipiantur. Si enim aliquis habens fidem et caritatem voluerit baptizari, et non valet necessitate praeventus; supplet omnipotentis benignitas (2) quod sacramento defuerat. Dum enim solvere potest, nisi solvat, tenetur: sed cum jam non potest, et tamen vult, non imputat ei Deus, qui suam potentiam sacramentis non alligavit. Quia vero invisibilis sanctificatio sine visibili sacramento quibusdam insit, aperte Augustinus tradit super Leviticum (1. quaeest. 84), dicens invisibilem sanctificationem quibusdam affuisse, et profuisse sine visibilibus sacramentis; visibilem vero sanctificationem, quae fit sacramento visibili, sine invisibili posse adesse, non posse proficere. Nec tamen visibile sacramentum ideo contentendum est, quia contentor ejus invisibiliter sanctificari non potest. Hinc Cornelius et qui cum eo erant jam spiritu sanctificati, baptizati sunt (Act. 10). Nec superflua judicanda est sanctificatio visibilis,

(1) Glossa nimirum super illud Hebr. 6: Non rursum juvenies fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis et ficti ad Deum, baptismatum doctrina etc. Nullius autem nomen profert, nec alibi occurrit quom in Commentariis quae Anselmi nomine praenotantur, at in illis quorum auctor ipse Magister sententiarum Petrus Lombardus inscribitur (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Al. dignitas.

(1) Al. deest scilicet.

(2) Al. Christum; sic etiam infra.

(3) Al. additur Cyprianus in lib. 1 de Baptismo... Quod etiam atque etiam ego etc.

(4) Al. Quantum ergo fides valet, etiam sine.

(5) Augustini textus aliter, ut notat Nicolai.